

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-501/23 – 1

Zaak C-501/23

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

7 augustus 2023

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

29 juni 2023

Schuldenaar en appellant:

DL

Schuldeiser en geïntimeerde:

Land Berlin

BUNDESGERICHTSHOF

BESCHIKKING

[omissis]

van

29 juni 2023

in de procedure inzake de opening van de insolventieprocedure
tegen DL, [omissis] Berlijn, Duitsland

schuldenaar en appellant,

[omissis]

in tegenwoordigheid van:

Land Berlin (deelstaat Berlijn, Duitsland), vertegenwoordigd door het Finanzamt Wilmersdorf (belastingdienst Wilmersdorf, Berlijn, Duitsland)

schuldeiser en geïntimeerde

heeft [omissis] de IX. Zivilsenat (negende civiele kamer) van het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland)

op 29 juni 2023

als volgt beslist:

- I. De behandeling van de zaak wordt geschorst.
- II. Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (hierna: „Hof”) wordt overeenkomstig artikel 267, eerste alinea, onder b), en derde alinea, VWEU verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:
 1. Moet artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, juncto artikel 2, punt 10, van verordening (EU) 2015/848 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 betreffende insolventieprocedures (hierna: „Europese insolventieverordening”) aldus worden uitgelegd dat de plaats van handeling van een natuurlijke persoon die als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefent, ook een vestiging vormt wanneer er voor de uitgeoefende activiteit geen mensen of goederen hoeven te worden ingezet?
 2. Indien de eerste vraag ontkennend wordt beantwoord: moet artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening aldus worden uitgelegd dat wanneer een natuurlijke persoon die als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefent, geen vestiging in de zin van artikel 2, punt 10, van de Europese insolventieverordening heeft, het centrum van de voornaamste belangen wordt vermoed de plaats te zijn waar hij als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefent, zolang het tegendeel niet is bewezen?
 3. Indien de tweede vraag ontkennend wordt beantwoord: moet artikel 3, lid 1, van de Europese insolventieverordening aldus worden uitgelegd dat in het geval van een natuurlijke persoon die als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefent en geen vestiging heeft in de zin van artikel 2, punt 10, van de Europese insolventieverordening, overeenkomstig artikel 3, lid 1, vierde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening

het centrum van de voornaamste belangen wordt vermoed diens gebruikelijke verblijfplaats te zijn, zolang het tegendeel niet is bewezen?

WERKDOCUMENT

Motivering:

I.

- 1 Op 18 augustus 2020 heeft de andere partij in de procedure verzocht om de insolventieprocedure tegen de schuldenaar te openen. Ten tijde van het verzoek had de schuldenaar verblijfadressen in Berlijn, Monaco, Los Angeles en op het Franse eiland Saint-Barthélemy in de Caraïben. Hij was voorzitter van de raad van toezicht van Landbell AG, een te Mainz, Duitsland, gevestigde naamloze vennootschap naar Duits recht. Zijn vermogen bestond uit een banktegoed in Monaco en uit deelnemingen in vennootschappen naar Monegaskisch recht met tegoeden, een effectenrekening en kapitaaldeelnames in Duitsland.
- 2 Bij beschikking van 27 juli 2021 heeft het aangezochte Amtsgericht (rechter in eerste aanleg, Duitsland) het verzoek wegens territoriale onbevoegdheid niet-ontvankelijk verklaard. Nadat de schuldeiser onmiddellijk hoger beroep had ingesteld, heeft het Landgericht (rechter in tweede aanleg, Duitsland) die beschikking op 29 juni 2022 vernietigd en de zaak terugverwezen naar het Amtsgericht. Het Landgericht was van oordeel dat het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar zich bevindt op de plaats waar hij als voorzitter van de raad van toezicht zijn zelfstandige activiteit uitoefent. De schuldenaar heeft twijfels geuit over de internationale bevoegdheid van de Duitse gerechten. Met zijn door het Landgericht toegelaten cassatieberoep vordert hij vernietiging van de bestreden beschikking en verwerping van het hoger beroep van de schuldeiser.

II.

- 3 Alvorens op het cassatieberoep uitspraak wordt gedaan, moet de behandeling van de zaak worden geschorst en moet het Hof worden verzocht om een prejudiciële beslissing over de in het dictum van de beschikking geformuleerde vragen [artikel 267, eerste alinea, onder b), en derde alinea, VWEU].
- 4 1. De internationale bevoegdheid van de Duitse gerechten moet worden beoordeeld in het licht van artikel 3, lid 1, van de Europese insolventieverordening. Indien er sprake is van grensoverschrijdende effecten, geldt deze bepaling ongeacht of lidstaten dan wel derde staten betrokken zijn [zie beschikking van het Bundesgerichtshof (BGH) van 8 december 2022 – IX ZB 72/19, WM 2023, 278, punten 19 en volgende, en arrest van het Hof van 16 januari 2014, C-328/12, EU:C:2014:6, punten 17 en volgende en 29]. Krachtens artikel 3, lid 1, eerste alinea, van de Europese insolventieverordening zijn de rechters van de lidstaat op het grondgebied waarvan het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar gelegen is, bevoegd om een insolventieprocedure te openen. Het centrum van de voornaamste belangen is de

plaats waar de schuldenaar gewoonlijk het beheer over zijn belangen voert en die als zodanig voor derden herkenbaar is. In het geval van een natuurlijke persoon die als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefent, wordt overeenkomstig artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening, het centrum van de voornaamste belangen vermoed de plaats van diens hoofdvestiging te zijn, zolang het tegendeel niet is bewezen. In het geval van elke andere natuurlijke persoon wordt overeenkomstig artikel 3, lid 1, vierde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening het centrum van de voornaamste belangen vermoed diens gebruikelijke verblijfplaats te zijn, zolang het tegendeel niet is bewezen.

- 5 2. Het Landgericht oordeelde dat de schuldenaar op de relevante datum van indiening van het verzoek als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefende in de zin van artikel 3, lid 1, eerste alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening. De verwijzende rechter baseert zijn oordeel op de volgende overwegingen. Het begrip bedrijfs- of beroepsactiviteit die als zelfstandige wordt uitgeoefend, moet uitsluitend aan de hand van het Unierecht worden uitgelegd. Een zelfstandige activiteit wordt gekenmerkt door het feit dat de betrokken persoon zijn activiteiten in eigen naam, voor eigen rekening en onder zijn eigen verantwoordelijkheid verricht en dat hij het aan die activiteiten verbonden economische risico draagt. Hij handelt voor eigen rekening en onder zijn eigen verantwoordelijkheid, bepaalt vrijelijk zijn werkwijze en ontvangt zelf de vergoedingen waaruit hij zijn inkomen haalt (zie arrest van het Hof van 13 juni 2019, C-420/18, EU:C:2019:490, punt 39). Volgens de huidige feitelijke en juridische situatie is aan deze voorwaarden voldaan. De schuldenaar was voorzitter van de raad van toezicht van een naamloze vennootschap naar Duits recht. Naar Duits recht is de raad van toezicht niet gebonden aan instructies van de bedrijfsleiding van de naamloze vennootschap [zie § 111 AktG (Aktiengesetz; Duitse wet op de naamloze vennootschap)]. Volgens de vaststellingen van het Landgericht kan de schuldenaar ook een vergoedingsrisico hebben gelopen (zie in dit verband BFH, BFHE 267, 189).
- 6 3. Krachtens artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening wordt in het geval van een natuurlijke persoon die als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefent, het centrum van de voornaamste belangen vermoed de plaats van diens hoofdvestiging te zijn. De Europese insolventieverordening definieert „vestiging” in artikel 2, punt 10, als „elke plaats van handeling waar een schuldenaar met behulp van mensen en goederen een economische activiteit die niet van tijdelijke aard is, uitoefent”.
- 7 Het Landgericht heeft vastgesteld dat de schuldenaar voor zijn zelfstandige activiteit als voorzitter van de raad van toezicht van een binnenlandse naamloze vennootschap noch op het nationale grondgebied, noch elders mensen of goederen inzet. Het Landgericht heeft het vermoeden van artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening dan ook niet toegepast. Dit zou na een rechterlijke toetsing niet overeind blijven, wanneer een „vestiging” in

de zin van de Europese insolventieverordening voor een natuurlijke persoon niet noodzakelijkerwijs de inzet van mensen en goederen vereist. De zelfstandige activiteit in het binnenland zou dan het weerlegbare vermoeden rechtvaardigen dat het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar in het binnenland is gelegen. Volgens de verwijzende rechter zou dan enkel nog moeten worden onderzocht of de schuldenaar afdoende bewezen feiten heeft aangevoerd om het vermoeden te weerleggen. Het zou aan het Landgericht zijn om de desbetreffende vaststellingen te verrichten.

- 8 4. Indien de eerste prejudiciële vraag ontkennend wordt beantwoord, moet dus ervan worden uitgegaan dat de schuldenaar in het kader van zijn zelfstandige activiteit niet over een vestiging in de zin van artikel 2, punt 10, van de Europese insolventieverordening beschikt en rijst vervolgens de vraag of dan de plaats waar de zelfstandige activiteit wordt uitgeoefend, overeenkomstig artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening wordt vermoed het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar te zijn, zolang het tegendeel niet is bewezen. Volgens overweging 28 van de Europese insolventieverordening moet bij het bepalen of het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar voor derden verifieerbaar is, bijzondere aandacht worden besteed aan de schuldeisers en de inschatting die zij maken van de plaats waar een schuldenaar het beheer over zijn belangen voert. De zelfstandige activiteit van de schuldenaar als voorzitter van de raad van toezicht was zichtbaar voor derden. De plaats waar privévermogen wordt beheerd kan daarentegen vaak niet worden achterhaald door de schuldeisers. Indien de tweede prejudiciële vraag bevestigend moet worden beantwoord, zou eveneens in overeenstemming met artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening het weerlegbare vermoeden gelden dat het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar zich in het binnenland bevindt. Ook in dat geval zou het aan het Landgericht zijn om de vaststellingen te verrichten in verband met vragen over de weerlegging van het vermoeden.
- 9 5. Indien het vermoeden van artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening niet geldt, omdat de eerste en de tweede prejudiciële vraag ontkennend moeten worden beantwoord, rijst ten slotte de vraag of het vermoeden van artikel 3, lid 1, vierde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening dan van toepassing is, dat wil zeggen of een natuurlijke persoon die voor de bedrijfs- of beroepsactiviteit die hij als zelfstandige uitoefent, niet beschikt over een vestiging in de zin van artikel 3, lid 1, derde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening, valt onder het begrip „elke andere natuurlijke persoon” in die bepaling. Voor de juistheid van deze veronderstelling pleit dat de derde en de vierde alinea van artikel 3, lid 1, van de Europese insolventieverordening om redenen van rechtszekerheid voor iedere natuurlijke persoon uitgaan van een vermoeden dat verwijst naar het centrum van zijn voornaamste belangen en daarmee naar de internationale bevoegdheid van een lidstaat om een insolventieprocedure te openen. Mogelijkerwijs bestaat er een hiërarchische verhouding tussen artikel 3,

lid 1, derde alinea, en artikel 3, lid 1, vierde alinea, van de Europese insolventieverordening, zodat een internationale bevoegdheid voor natuurlijke personen pas moet worden getoetst aan artikel 3, lid 1, eerste alinea, van de Europese insolventieverordening wanneer de voorwaarden van de andere bepalingen niet zijn vervuld.

- 10 Het Landgericht heeft het vermoeden van artikel 3, lid 1, vierde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening buiten beschouwing gelaten en in plaats daarvan artikel 3, lid 1, eerste alinea, tweede volzin, van de Europese insolventieverordening toegepast. Indien het vermoeden van artikel 3, lid 1, vierde alinea, eerste volzin, van de Europese insolventieverordening geldt, zou eerst de gebruikelijke verblijfplaats van de schuldenaar ten tijde van het verzoek moeten worden vastgesteld. Vervolgens zou moeten worden onderzocht of nog vast te stellen feitelijke omstandigheden de conclusie wettigen dat het vermoeden is weerlegd. Ook in dat geval zou de beschikking van het Landgericht niet standhouden.

[omissis]

[omissis]

[omissis]

[omissis]

[omissis]

Eerdere instanties:

AG (Amtsgericht) Charlottenburg, beslissing van 27 juli 2021 – 36b IE 3743/20 –
 LG (Landgericht) Berlin, beslissing van 29 juni 2022 – 84 T 183/21 –

[omissis]

[omissis]

[omissis]